

140

Åpent brev til Justisminister Gundersen,
Justisdepartementet,
Oslo.

111264

Ad rettsoppgjøret.

Tr. Østrem (2)

Under stortingsdebatten om rettsoppgjøret den 22.f.mnd. foretok undertegnede en flygebladsdemonstrasjon fra Stortingets galleri. Jeg tillater meg herved å gi Dem en nærmere begrunnelse for min opptreden. I anledning demonstrasjonen uttalte herr Justisministeren ifølge referater i presse og radio følgende:

"Vi vet at mange er bitre og hatefulle, og næsten alle er ulykkelige.

Fører de kampen videre, kan det ikke undgås at man må oppfatte det som en fortsatt kamp mot rettsstaten og demokratiet."

Deres påstand om at mange er bitre og hatefulle er sikkert riktig, og dette er ganske naturlig efter den behandling som de har vært utsatt for. Karakteristikken er imidlertid idag rammende i sin almindelighet, og er - takket være den aktuelle sociale og økonomiske politikk - ikke minst betegnende for dem som stod utenfor NS. Men det må være meg tillatt å bemerke at Deres karakteristikk for øvrig er fullstendig feilaktig. Hvis det er Deres oppriktige mening at de rammede ved sin handlemåte "fører en fortsatt kamp mot rettsstaten og demokratiet", så viser dette i realiteten hvor lite herr Justisministeren er på høyde med den aktuelle situasjon. Den oppfatning De gir uttrykk for viser det omvendte bilde av den faktiske situasjon idag. Jeg vil gi en kort, men realistisk begrunnelse for min påstand.

Efter kapitulasjonen den 10. juni 1940 hersket der en almindelig depresjon i landet. Folket stod paralyisert og ubeslutsomt ovenfor de sørgelige, men faktiske kjennsgjerninger. Sympatien for den flyktende regjering, som hadde overlatt oss i fiendens vold, efter å ha stelt så dårlig med vårt forsvarsberedskap, var på sterk retur, og forbitrelsen over hjelpen fra vest som uteblev var stor. Jeg er ikke et øyeblikk i tvil om at det var denne situasjon som for enkelte utkrystalliserte ønsket og viljen til å gjøre en uegennyttig innsats for derved å gjøre det best mulige ut av tilstandene, - uten hensyn til den almindelige folkemening. Det var ganske sikkert en oppriktig patriotisme/som bevirket en øket oppslutning om NS's arbeide og formasjoner, - de samme egenskaper som fikk andre til å slutte seg til motstandsbevegelsen. Landsforrederi i denne forbindelse er en fullstendig malplasert betegnelse.

Motsetningene mellom den tyske nasjonalsocialisme i praksis og den norske oppfatning av begrepet, samt det stadig økende ønske innen NS om å bli herrer i eget hus, skapte tidlig spendte forhold og rivninger mellom okkupanten og NS. Den tyske overdrevne organisasjonstrang og byråkratisme åpenbarte snart sine svakheter på de norske forhold. Allerede lenge før frigjøringen gjennomgikk NS-medlemmene en politisk utvikling i mer liberal retning.

Så kom frigjøringen og rettsoppgjøret. I fengsler og fangeleire fikk de dømte god anledning til å ta et rolig tilbakeblikk på den hektiske okkupasjonstiden. Efter de erfaringer som var høstet har de fleste tapt troen på den strålende fremtid for Norge som den tyske seier angivelig skulde ha medført. Denne oppfatning er imidlertid ikke ensbetydende med at de betrakter seg skyldige i straffbare handlinger eller landsforrederi.

En videre utvikling i liberal retning har de fleste gjennomgått efter at straffer er sonet. De fleste har hatt vanskelig for å finne lønnet erhverv i andres tjeneste, - de er stort sett tvunget over i selvstendig næringsvirksomhet. Denne omstendighet har gitt dem en øket forståelse av liberalismens store fordeler i næringslivet, og åpnet øynene for de mange svakheter ved den utpregede stats -

side 2.

regulering og byråkratisme som vi er vitner til idag, og som oppfattes som en tro kopi, eller vell så det, av den tyske nasjonalsocialisme, - hvilket jo også må sies å være tilfelle. Kampen for det daglige utkomme legger som regel beslag på det hele initiativ og de rammede har idag hverken tid eller lyst til å blande seg i politiske anliggender, men følger bare godt med i utviklingen. Der næres ikke noe ønske om et politisk "come back", og alle har tatt avstand fra den tyske nasjonalsocialismens utglidninger. Det er idag derfor tragi -komisk å være vitner til hvordan vår socialistregjering har gjort nasjonalsocialistenes program til sitt eget, og gjennomfører tiltak som okkupanten ikke rakk å utføre, og som de dømte heller ikke ønsker satt i verk. Det pussige, men utrolige er derfor at nasismen og dennes motsvanderer har byttet roller på det politiske plan. Det er gjennom arbeiderpartiets socialisme at demokratiet, friheten og rettsstaten trues idag, herr Justisminister. Det er her "Ny-nasismen" blomstrer og vokser med utrolig fart, - så meget farligere enn før, som det skjer under dekke av en demokratisk maske.

Fornuftige normmenn er idag klar over at hele rettsoppgjøret, moralsk som juridisk har vært et stort feilgrep. Herr Justisministeren fremhever, som forsvar for rettsoppgjøret, alle de lempninger, benådninger etc. som har funnet sted, og trekker sammenligninger med rettsoppgjørene i andre av de okkuperte land. De lempninger som har funnet sted må en vel nærmest si har tvunget seg frem fra de dårlige samvittigheter, idet man i stadig økende grad har fått øynene opp for hvor svakt det grunnlag er som hele rettsoppgjøret hviler på. Desuten var stillingen og utviklingen her i landet på ingen måte analog med situasjonen i noen av de andre okkuperte land.

Fiendtlighetene mellom Norge og Tyskland blev bragt til opphør ved kapitulasjonsavtalen den 10. juni 1940. Det kan derfor ikke komme på tale overtredelser av straffelovsparagrafene nr 89 og 98 efter denne dato, selv om der ikke skal taes subjektive hensyn. Efter beslutning truffet i statsråd blev krigsoperasjonene innstillet ifølge anmodning av den norske konge og regjering, som ved sin representant i Den norske Overkommando undertegnet kapitulasjonsavtalen med Den tyske Overkommando i Trondhjem den 10. juni 1940. Kapitulasjonsavtalens § 1 lyder, oversatt til riktig norsk:

"Samtlige norske stridskrefter legger våpnene ned og forplikter seg til ikke å gripe til våpen igjen mot Det Tyske Rike eller dets forbundne så lenge den nå pågående krig varer."

Tydeligere kan det ikke uttrykkes at krigstilstanden mellom de to land opphørte definitivt den 10. juni 1940. I sitt telegram, som var innledningen til fredsforhandlingene, via Den norske Legasjon i Stockholm, sier da også general Ruge:

"Konge og regjering har befalt meg å innstille fiendtlighetene."

Kapitulasjonsavtalens videre ordlyd viser desuten til overmål at der her, ikke som påstått i stortingsmelding nr 64 bare var tale om kapitulasjon av spesielle militære formasjoner. § 3 lyder:

"Den norske Overkommando søger for at alle våpen legges ned og avleveres sammen med alle militære transportmidler til lands og til sjøs, forråd av ammunisjon, materiell, brennstoffer, smørølje....."

§ 4: "Efter utleveringen av de tyske fanger samt våpen og militærutstyr vil Den tyske Overkommando tillate officerer, underofficerer og menige som ikke er yrkesmilitære å vende tilbake til sine hjemsteder."

§ 5: "Den norske Overkommando skal straks gi Den Tyske Overkommando en fullstendig fortegnelse over alle utførte kamphindre, for eks. land, - og sjøminer, sperringer, forberedte sprengninger, (også de som er utført av de allierte tropper)....."

Side 3.

"Den norske Overkommando skal videre straks avholde seg fra å bruke de forhåndenværende sambandsmidler til å kommunisere med utlandet, sørge for at der heller ikke gjennom sivile mynligheter eller privatpersoner finner sted noen radio, telefon, eller telegrafkorrespondanse med stater som Det Tyske Rike ligger i krig med...."

"Den norske Overkommando sørger for at flyplassene Hardufos og Skånland snarest settes i brukbar stand."

§ 7: "Den demobilisering som allerede er innledet av Den norske Overkommando gjøres gjeldende også for de norske tropper i Finnmark....."

I Stortingsmelding nr. 64/1950 søker herr W. Thommessen å avvekke kapitulasjonsavtalens betydning ved å angi den enklige påstand at den norske representant ikke hadde fullmakt til å avslutte krigen. Det er imidlertid en kjennsgjøring at avtalen av 10/6.40 kom istand etter innledning av den norske konge og regjering etter beslutning i statsråd. Kongen i statsråd har derimot aldri besluttet at krigen skulde gjenopptas, og på annen måte kan sådan beslutning ikke fattes. For det annet er det noe uforståelig at herr Thommessen hevder denne påstand, idet kapitulasjonsavtalen, etter hans mening, nettopp bekrefter at krigstilstanden vedvarte. Han anfører nemlig på side 4, spalte 2 nederst: "Da selve overenskomsten er trukket så sterkt i forgrunnen, kan det tilføyes at dennes ordlyd klart viser at det ikke var tale om opphør av krigstilstanden". Videre siterer han, som begrunnelse for denne fortolkning, § 1, men kan delvis: "I paragraf 1 tales det også om den nå pågående krig." - Når herr Thommessen hevder at avtalens ordlyd klart viser at krigstilstanden vedvarte, da er det meget påfallende at han ikke gjengir avtalens eller paragrafens ordlyd i sin helhet. Herr Thommessen søker her å føre Stortinget bak lyset ved grovt sitatfusks. Nevnte paragraf, gjengitt i sin helhet, viser nemlig med all ønskelig tydelighet og tysk grundighet at det dreier seg om en for Norge total og definitiv kapitulasjon. Desuten forplikter Norge seg til ikke å gripe til våpen igjen mot Det Tyske Rike eller dets forbundne, "så lenge den nå pågående krig varer". At der med uttrykket: "Den nå pågående krig", menes krigen i sin almindelighet, den 2. verdenskrig, kan der ikke herske tvil. Skulde der med dette uttrykk menes Norges krig med Tyskland slik som herr Thommessen på en sin, men allikevel gjennemsiktig måte forsøker å forvrengte ordene, så vilde jo hele paragrafen, sett i sammenheng, være ganske meningsløs.

Norge blir da heller ikke anerkjent som krigtførende etter den 10/6.40.

Dette bekreftes også av den britiske ambassader som på sin regjeringens vegne takket for frivillig norsk innsats.

Da Høyesterett i Hålandsaken avsa dommen for at Norge fortsatt var i krig med Tyskland, hadde Høyesterett - så utrolig det ene kan lyde - ikke kjennskap til kapitulasjonsavtalen av 10/6.40. Avtalen er, -nokkelig nok, -heller ikke tatt med av Undersøkelseskomisjonen av 1945. Først den 6. mars 1948, -etter at de dømte allerede stort sett har sonet straffen - behandler Høyesterett kapitulasjonsavtalen, (saken mot O.W.F., gjengitt i rettstidende av 1948, side 164). I denne dom heter det "at krigen utvilsomt fortsatte". Men det var ikke Norges krig med Tyskland som fortsatte. Den 2. verdenskrig fortsatte, og med innsats av frivillig norsk deltagelse på begge sider av fronten.

Jeg tror det er udelukkende på grunn av de store konsekvenser at Høyesterett i ovennevnte dom av 6/3.48 ikke har turdet å ta ansvaret for et tilbaketog. Vi har i etterkrigstiden sett flere lignende rettsavgjørelser. Sådanne rettsavgjørelser er imidlertid ikke i overensstemmelse med norsk rettsoppfatning og rettspraksis, og det strider desuten mot menneskerettighetene. De dømte vil aldri godta rettsforfølgningen, og det norske folk som helhet gjør det heller neppe idag. Eftersom et mer realistisk syn på utviklingen under okkupasjonstiden gjør seg gjeldende blir den oppfatning som er mer almindelig at hele rettsoppgjøret er et uhyre feilgrep.

Side 4.

Det gis ikke mange familier som ikke er berørt.

Herr Justisministeren uttalte under debatten at landsforrederi ikke er noen finere forbrytelser enn andre forbrytelser. Etter min mening er heller ikke justismord noe finere mord enn andre, særlig hvis det blir begått med full bevissthet. Såvel herr Ø. Thommessen's stortingsmelding, som Deres eget innlegg i debatten den 22.f.mnd. synes jeg fornølig osar av den dårlige samvittighet. Hele det sentrale punkt i rettsoppgjøret, kapitulasjonsavtalen av 10/5.40, blev i stortingsdebatten av Dem skjoven i bakgrunnen til fordel for diskusjonen om oppgjørets begrensning, lempninger etc. Det var opprørende å være vitne til den interesseløshet som behandlingen av så mange livsskjebner ble gjort gjenstand for. De dømte, såvell som offentligheten, har krav på at Stortinget behandler kapitulasjonsavtalen i hele sin breidde. Når dette sentrale dokument ikke er blitt gjort til debattens hovedpunkt, blev det hele et skuespill for å gi offentligheten en falsk tilfredsstillelse for sin rettfølelse.

Jeg nøler ikke et øyeblikk med å betegne Dem, likesom flere andre fremstående medlemmer av det norske justisvesen, som

justismordere av verdenshistorisk format.

La meg til slutt fremkaste den tanke at vi ikke hadde hatt noe NS-parti her under okkupasjonen. Hven skulde De da ha gjort til syndebukkene? Tyskerarbeiderne eller stortingspresidentene ?

Da jeg mener de ting som her er omtalt krever beslag på den offentlige interesse, vil kopier av dette brev bli tilstillet alle stortingsmenn, såvel som offentligheten i sin almindelighet.

Arbødigst,